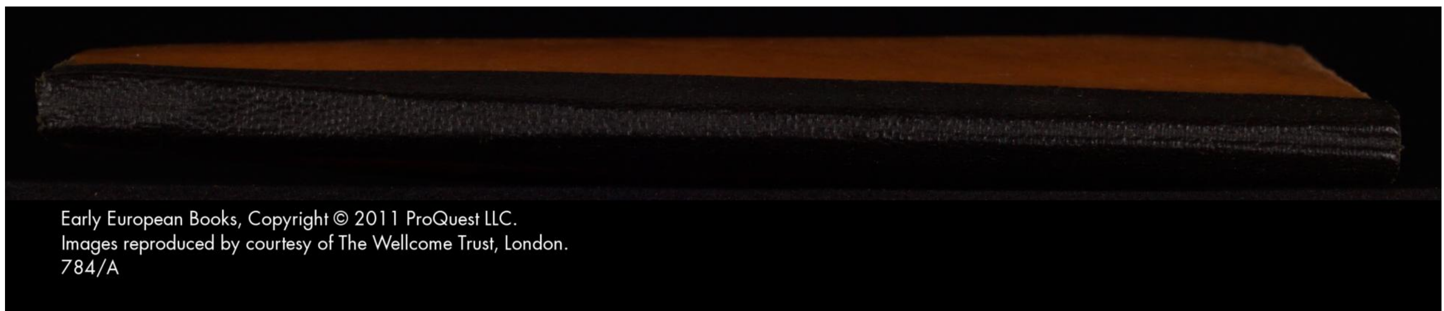

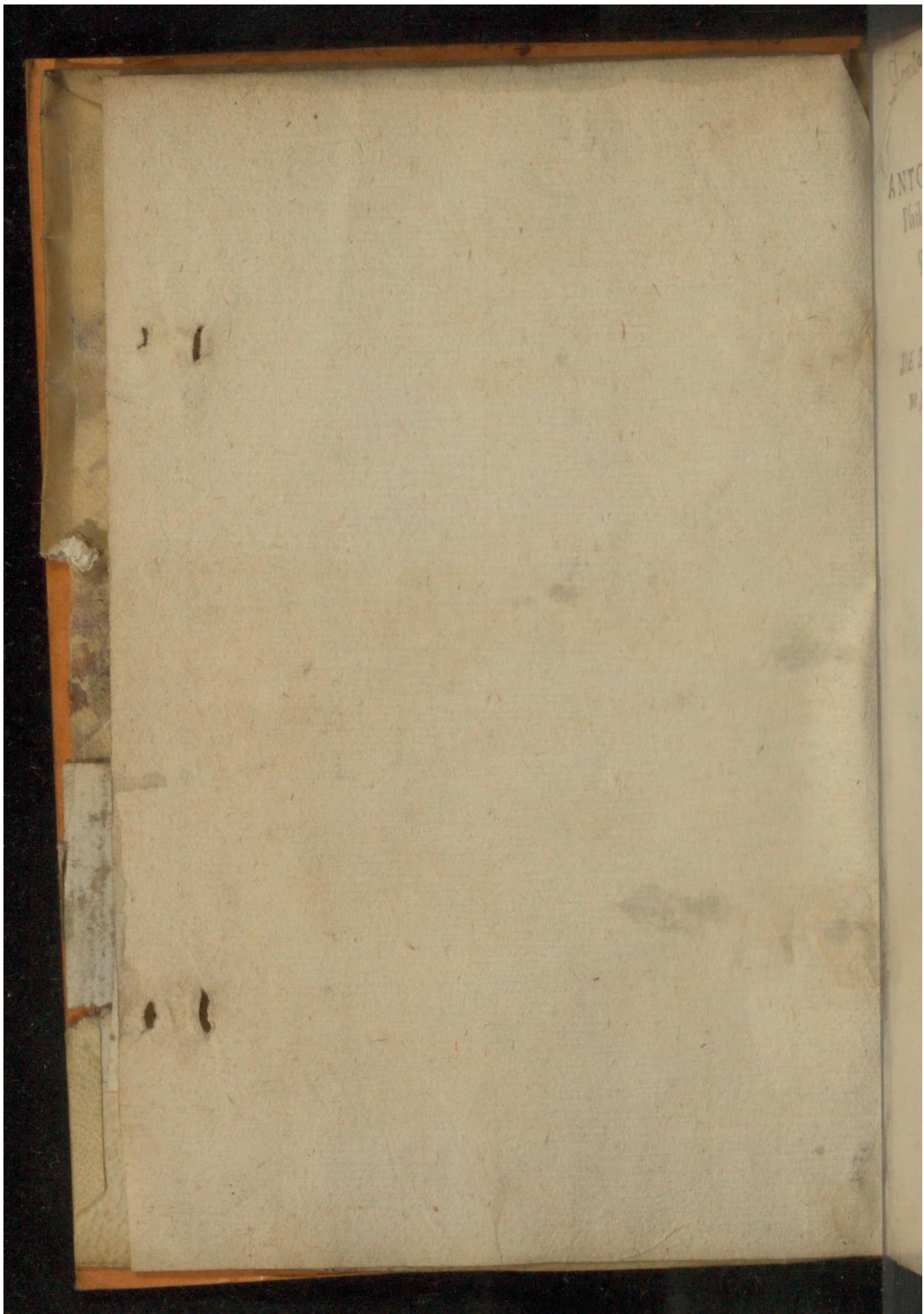

33 **Berga, Ant.** Paraphrasis eorum quae in quarto libro operis Meteorologici habentur. De simplici generatione, putredine, coctione, concretione et liquefactione mistorum corporum et perfectorum. In Monte egali, excud. Leon. Torrentinus, 1565. sm.-8vo. 78 pp. Old limp vellum (dam.)

Frs. 24.—

784/A

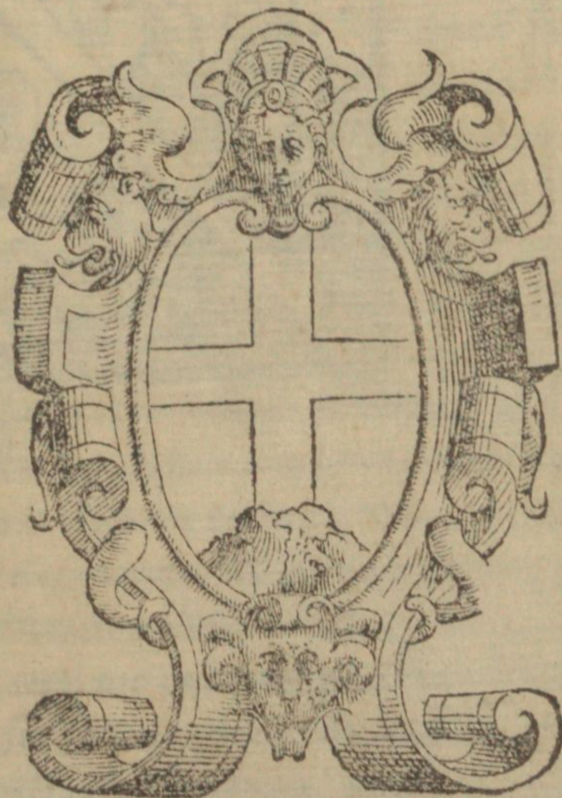

PARAPHRASIS

ANTONII BERGAE TAVRIN.

Philoſophi & Medici eorum quæ in quarto libro operis Meteorologici habentur.

DE SIMPLICI GENERATIONE, putredine, coctione, concretione & liquefactione miſtorum corporum & perfectorum.

IN MONTE REGALI

Excudebat Leonardus Torrentinus

M D LXV.

quo quidem tempore, qui maiores dignita-
tes obtinuerunt, omni virtutum genere a-
bundant. Me ipsum continere nequaquam
potui, quin nouo opere studiorum meorum
periculum subirem, Tibiq; illud nuncupa-
rem, quandoquidem de maximis difficilli-
misq; rebus eam rectè iudicandi faculta-
tem teneas, ut si quid à te comprobatum fue
rit, à multis postea laudari facile intelligã,
in quo sanè omnis eius quod proponitur laus
consistere censetur. Quod quidem libenter
ut faciã, admirabiles animi tui dotes in pri
mis cogunt: Quæ an tibi splendorem tri-
buant, an tu illis potius ornamentum adiun
gas, nondum patet: videntur enim omnes
tecum genitæ, itaq; tuæ esse, vt illis nullo
vmquam tempore carere visus fueris. Ex
quo illud factum est vt summi Pontifices,
Christianissimi Gallorum Reges, & Prin-
ceps noster inuictissimus, Te adhuc adolescẽ
tem summis negotijs præfecerint, multisq;
honoribus decorauerint, ut iam nihil deside
res, quod beato viro dignum fore putetur.
Etenim si fœlicitas in humanarum diuina-
rumq; rerum cognitione posita est, nec non

in

in ea actione, quæ secundum virtutem fit, quis nam te verè beatum non prædicabit? Nullum enim est scientiarum genus, in quo plurimum non valeas: Religione etiam quã tum emineas; qua item Pietate apud omnes vtaris, qui de vera Christi doctrina aliter sentiebãt, fidẽ fecerunt, quos catholica prædicatione vitæq; inprimis sanctimonia ad meliorem sententiam reuocasti, quod illi etiã quotidie probant, quibus summa est egestas, cuius iniurias & calamitates, illos nec quidem sentire pateris, quos semper domi & foris foues: In quo Dei prouidentiam imitaris, illiusq; præceptorum non tantum memor, verum etiam obseruator appares. Nam si Reges qui humana gubernant, sanctum est philosophos esse, cur est quòd qui diuinis præsunt, in luce ipsaq; veritate non debeant philosophari? Nullum siquidem bonum sit, quo illi nõ fruantur, qui pios à Deo Pastores obtinuerunt, quemadmodum omni malo illi cruciantur, qui impios habuerunt: Vnde quoscumque Subalpinæ ditionis populos, Deo placere. sperandum est. Nã si Deus aliquã rerum humanarũ curam habet,

bet, ut certè habet, eorum maxime solicitũ esse æquũ est, qui illi ualde similes euaserũt. Quorum præstantissimam actionem cum exerceas atq; hoc unum cordi habeas, ut quos tibi Christus dedit, Christo viuere cures. Te Deo charissimum esse, omnes prædicant, eamque sedem etiam consessurum sperant, in qua Maiorum tuorum gloriam suscitabis: Quod si Deus tibi concesserit, Ego in hac vita quantum fieri poterit, lætabor, post mortem vero cum beatis Mentibus exultabo, Quas ut finem dicendi faciã, rebus tuis semper adesse, interea deprecabor. Vale.

LIBER PRIMVS DE SIMPLICI GENERATIONE ET putredine.

VLLA tractatio est, quæ maiorem vtilitatem philosophiæ & Medicinę studiosis suppeditare valeat ea quæ ad ipsas naturæ operationes pertinere cēsetur, quas in mistis omnibus perfectis primarū qualitatum actionem, & pasionem concomitari videmus. Quam profectò cum maximis difficultatibus inuolutam esse intelligerem, me operæpretium facturum putaui, si ea monumentis litterarum mandarem, quæ, librum quartum operis Meteorologici cum interpretarer, veriora semper iudicaui. Quod sanè facile præstabo, si totius Methodi exordium ab illis auspicabor, quæ Peripateticæ disciplinæ princeps in eo libro docere instituit, in quo caloris, frigoris, humoris & sicci, quę mistorum corporum prin-

cipia dicuntur, actiones siue operationes declarat, inter quas primum locum simplex generatio & naturalis mistorum perfectorum interitus, qui putrefactio nuncupatur, obtinuerunt: quibus coctio & incoctio succedunt, quæ à calore & frigore etiam ortum habent: deinde vero earum paßionum species, quæ humorem & siccum mistorum sequuntur. Nullum enim mistum perfectum cum reperiatur, quod ex symmetria caloris, frigoris, humoris & sicci non insurgat, atq. quod sui interitum naturalem non patiatur, quando illorum symmetria dissoluitur, de simplici ortu & putredine mistorum omnium agere Arist. non autem de sola viuentium putrefactione nemini dubium extare debet, & si exemplum a viuentibus acceptum adiungat, vt quæ difficultatem habent, testimonio eorum probet, in quibus quod dubitatur, magis est conspicuum: Nam si putredo simplici generationi maximè opponitur, quæ inanimatorum propria existit, quod Gal. in opere de Elemētis Arist. & Hippocratē sequutus, fatetur, de putredine etiam qua inanimata intereunt agi indubitatum est; Similares enim partes quæ inanimatæ sunt simplici generatione formantur, constant enim

enim ex quattuor elementis, ut puta calido, frigido, humido & ſicco. Metalla pręterea quoniã etiam fiunt ex humidi aquei cum terreſtri ſiccitate concoctione, ſi frigore ſubinde fuerint concreta, in miſtis perfectis connumerantur, de quorum ſane origine, in qua cum imperfectis comunicant in fine tertij libri egit Ariſt. Quare metalla cum ex quattuor elementis producta ſint, putredine etiam unumquodque interire cernimus, nec non elementa quæ impura & quodammodo miſta dicuntur, vnde ignis qui parum aut nihil humoris ſibi miſceri patitur, non putreſcit. De ſola igitur putrefactione viuentium agere Ariſt. non eſt putandum. Marcore enim veluti poſtea oſtendemus naturaliter intereunt uiuentia omnia, quorum corpora putredine vſq. in materiam primam diſſoluuntur.

Caput primum de ſimplici generatione.

SImplex generatio prima eſt actio ſiue operatio, quam calor & frigus efficere ſolent, quandocunque ſiccum & humidũ obtinuerunt. Omnem enim mutationem cum alteratio antecedat, fieri poteſt ut actiuæ qualitates illas ſuperent, quæ patibiles

dicuntur, si illis comparentur, quod si cõtigerit, misti generatio insurgit, in quo qualitates omnes cum inter se agant & patiantur, si patibiles agentes uicerint, naturalem misti interitum sequi oportet, qui putredo dicitur. Quare simplex generatio nihil aliud esse dicitur, quàm mutatio a primis qualitatibus facta, quãdo calor & frigus humidum & siccum obtinnerunt, nam & si mistorum alia calido, alia frigido, alia humido, alia vero sicco temperamento prædita videantur, eorum tamen generatio elementorum mistionem non sequitur, nisi calor & frigus agant, humidum vero & siccum patiantur, caliditas enim a frigore temperata illa est quę humido siccum unit & constare facit, per hanc autem generationem corpora mista coagmentantur, in qua fabrefactione artifex est calor, materia artificij ipsum humidum, caloris actionem excipiens, adiungitur autem siccum, quo stabile firmumq. ipsum humidũ efficiatur, ut actionem caloris retineat, frigidum ipsum apponitur, ut calorem temperatum reddat: siquidem, ueluti admonuimus, calor summus modum eius actionis, quam in constitutione mistorum vide mus, non habet: absumit enim & in se tota

ea

ea conuertit. quibus est superior. Quare frigidum inter effectrices causas generationis reponitur, siccum vero cum humido patitur, quoniam humidi mediocritatem quandam efficit, per quam partes eius con stent nec cifflüant: Hanc deinde actionem misti tantum forma sequitur, non hæc aut illa quidem, ex quo illud fit, ut in uniuscuiusq. misti putredine, forma, quæ misti tantum est intereat, non autem animati aut inanimati. Ex quattuor uerò Elementis corpora omnia quę mista sunt cōstare opor tuit: gignuntur enim & concrescunt, dum concordi pace consentiunt atq. perdurant. dum dissident & mutationibus pluribus se exagitant, corrumpuntur: si itaq. calidū a generatione quispiam sustulerit, concrescet humidum inopia caloris, si siccum auferatur, aqua erunt omnia, si humidum ter ra, interibuntq. cuncta quæ sub cœlo sunt mista, vbi enim calidum cum frigido præualent, ita humidum & siccum disponunt, ut à calore misti forma introducatur & con seruetur, quare obtinere nihil aliud est, quàm vim & facultatem actiuas qualitates habere, ut passiuas ita alterent transmutent & terminent quòd caloris frigoris humoris & sicci ea insurgat cum mistione pro-

portio, in qua misti natura saluari potest. dominari verò vtcumque si quispiam intelligeret, mistum omne à prędominio aut calidum aut frigidum esse oporteret, cum tamen multa humido aut sicco temperamẽto prædita uideamus. Etenim cum natura misti in qualitatibus refractis maneat, potest vnaquæque illarum agere & pati, in ipsa tamen generatione calidum et frigidũ agunt, patiuntur autem humidum & siccũ. quoniam transmutatio copulatio & terminatio fiunt à calore & frigore, transmutationem vero & alias passiones humidum, & siccum suscipiunt: constare enim, mistum non potest nisi humidum cum sicco copuletur, ipsumq. humidũ terminetur & transmutetur In Elementorum generatione tantum calefaciunt infrigidant humectant & exsiccant: in ea verò quæ mistorum est, etiam transmutant copulant & terminant, propterea quod in eorum generatione mistio requiratur, quam elementorum productio minime postulat, cum altera contrarietatũ cum materia prima sufficiat, ut elementum generetur. Calidum autem & frigidum transmutare dicuntur, quoniam exsiccandi, humectandi, mollificandi & indurandi facultatem habent, calor enim du

ra corpora mollificat liquefaciendo, frigus autem quoniam humorem non diſſoluit, calor præterea humorem abſumendo indurat, frigus autem congelando, copulant autem propterea quòd à calore temperato miſcibilium vnio proueniat, à calore enim non ſolum terminus quiſpiam humido inducitur, ſed ſicci miſtione à calore facta retinetur, calor temperatus ille eſt qui miſtionem facit & ſeruat, ut frigus etiã illas actiones producere uideatur. Nam ſi eas actiones in ipſis tantum uiuentibus primæ qualitates facerent, poſſet aliquis exiſtimare de ſimplici eorum ortu atq. putredine Ariſtotelẽ pertractare: at cũ in ijs quæ vita non participant naturam moliri illas videamus, nihil eſt quod doctos homines aliter ſentire cogat. Miſtorum enim omnium quæ perfecta ſunt principia quattuor ſunt elementa, quatenus caliditatem, frigiditatem, humiditatem atq. ſiccitatem habent, quemadmodum ab Ariſt. in lib. de ortu & interitu determinatum eſt; ita ut calor, frigus, humidum, & ſiccum alterationem faciant, quam forma miſti ſequitur, ex qua cum ipſis elementis quæ vim materiæ ſuſtinent, totum miſtum componitur, ut ſimplex generatio ex caliditate, frigiditate humidi-

tate & ſiccitate inſurgat, quę elemẽtares dicuntur, non autem ex ipſo calido, frigido, humido, & ſicco, quæ in viuentibus ſubſtantiæ quædam fore dicuntur: viuentium enim generatio & conſtitutio elementares qualitates nequaquam ſequitur, ſed calidũ & humidum quod eſt in ſemine, vnde viuentia omnia calido & humido magis abũdant, præſertim pueri, qui principia generationis magis attingunt. Per ſimplicem igitur generationem quatenus miſta ſunt producuntur, ex ſemine autem cum calore ſtellarũ & matricis quatenus vitam habent, ita ut in viuentibus duæ ſpectentur formę quæ in animalibus magis ſunt conſpicuæ, quarum alteram, quæ poſterior eſt generatione, marcor niterimit, alteram autem ipſa putredo, quæ in plantis ariditatem; in animalibus autem ſenectutem ſequitur.

Caput ſecundum de putredine.

PVtredo ſimplicem miſtorum perfectorum generationem ſequitur, quæ illi maximè opponitur, propterea quòd miſta omnia perfecta putredine ipſa naturaliter diſſoluantur, quemadmodum ſimplici generatione formantur: Miſtionem autem per

per putredinem diſſolui accidit, quoniam in ea calor humidum & ſiccum amplius obtinere non poteſt, ita ut paſsiuæ qualitates dominari videantur: etenim cum calor natiuus ſiue proprius vnicuiq. humido a calore externo diſsipatur, humidum præualet, quod frigiditas copulare, & terminare cum non ualeat, neceſſarium eſt miſti naturalem corruptionem fieri. Quare recte putrefactionē Ariſt. definit interitum proprij caloris eſſe in vnoquoque humido à calore externo. Etenim veluti primū ab Hippocrate traditum eſt, poteſt calor non ſolū a frigiditate, humiditate & ſiccitate, verū etiam ab ipſa caliditate corrumpi. Calor itaq. a calore externo qui eo ualidior exiſtit ideo corrumpitur, propterea quòd humidum quod eſt pabulum illius euocat & abſumit, quemadmodum uidemus maiorem flammam minorem extinguere, quia pabulum minori arripit. Etenim in omni putredine res primum humidiores, poſtea uerò ſicciores euadunt, ita ut nullo humore relicto in puluerem & cinerem abeant, frigus enim quod remanet in extinctione caloris, vnionem humidi & ſicci ſeruare nō poteſt, quare opus eſt ut miſtum in puluerem & cinerem diſſoluatur. Nam cum

fieri nequeat, ut corpus omne ab ambiente non alteretur, ambiens calore qui in eo motu, & lumine ſeruatur aptum eſt calorem omnibus corporibus inſitum alterare, qui poſtea mutatus cum proportionem cũ humore nequaquã ſeruet illumq. minimè obtinere ualeat, à calore ambientis euocatur, qui ubi totus diſsipatus fuerit, nullus calor elementaris in miſto remanet. ſed tantum frigiditas ipſa, quæ quodam etiam modo putredinis cauſa dici poteſt. Calorem autem extrinſecum effectricem putrefactionis cauſam eſſe, ambientis frigiditas teſtatur, quæ illam fieri prohibet, cum calida anni conſtitutione res facilius putredine corripiantur, nec non ea quæ minus calori ambiẽtis reſiſtere poſſunt: in omni igitur putredine a calore externo a frigore autem interno miſti natura deſtruitur, quæ in plantis ariditatem ſequitur, in animalibus uero ipſam ſenectutem, in quibus naturaliter marcore calidum illorum corrumpitur, ob humidi radicalis conſumptionem, in quibus vita ipſa ſeruatur: calor enim ſemper agens in humidum, tandem illud abſumit, & ſic a ſe ipſo extinguitur in morte naturali animalium: ita ut duos videantur interitus pati, alterũ quatenus viuentia ſunt,

alterum

alterum autem quatenus mista existunt. Nã post mortem animalium cadauer relinquitur, quod cum mistum sit ex quattuor elementorum qualitatibus conflatum, putredine corrumpitur. Homine enim, quemadmodum Hippocrates testatur animam agente, singula in propriam naturam discedunt, udum inquam in udum, siccum in siccum, feruidum in feruidum, algidum in algidũ: Nam si corpora omnia ex his constituta sunt, in ea etiã in interitu abire oportet, quemadmodum corpus humanũ quod in se habet sanguinem, pituitam & bilem vtranque, quæ quattuor elementorum naturam referunt: sanguis enim aëri similis est, pituita aquæ, melancholia terræ, bilis verò igni. Agere autem animam viuentia omnia intereunte calore natiuo propter alimenti defectũ quem marcorẽ Arist. appellauit in libro de morte & vita, scriptum est. Nam calor uel a se ipso extinguitur, uel a, contrario: à se ipso, quoniam cum continuo agat in humidum radicale, illud consũmit, ita ut ad defectũ pabuli calor natiuus etiam deficiat, quemadmodum flammæ in lucerna accidit, quæ oleo consumpto extinguitur: in hac autem extinctione caloris & humidi consumatione mors naturalis

ralis animalium posita est, quę marcorem sequitur. Violenta verò mors accidit, & fit quando à contrarijs causis calor ipse extinguitur, potest aut ab omnibus corrumpi quod primum ab Hippocrate traditum est, quem Arist. in lib. de vita & morte cap. 3. sequutus est: à maiori enim calore potest calor animalium corrumpi, ueluti uidemus fieri a calore uehementissimo & febrili, similiter in ijs qui suffocantur siue strangulantur, extinguitur calor natiuus a maiori calore, qui nutrimentum rapit minoris caloris, unde si quispiam candelam accensam magno igni admoueat, extinguitur, quoniam maior ignis minoris flammę pabulum arripit. A, frigido uerò calorem natiuum corrumpi, venena, quę summa frigiditate prædita sunt, ostendunt. Diogenes enim cum crudum polypum deuorasset interijt, & Socrates cum cicutam bibisset ab Athenienſibus imperatam, quos in Philosophiam peccare non erubuit. Qui etiam in transitu alpium niuosarum hieme intereunt, a frigore calorem extingui declarant, ab humido etiam interitum patitur quoniá calorẽ humor obruit & obtũdit, siccitas autem cum nullum alimentum calori suppetere valeat illũ extinguere etiam dicitur:

tur: ab ijs autem causis interitus non naturalis viuentium sequitur; naturalis vero tūc fit, quando calor à se ipso extinguitur propter alimenti defectū, qui ut deficeret cōtinuo in humorē agendo fuit in causa, unde cū animal nutritione destituatur obire necessum est: hoc igitur modo calor naturalis corrumpitur, qui à sanguine ortum habet a calore cordis elaborato, qui quidem nihil aliud est quàm uapor, qui à sanguine eleuatur, quo omnes animalis particulę nutriuntur, quemadmodum docet Arist. in 2. de generat. anim. cap. 3. vbi ait calorem, qui corpus animatum uiuificat, nutrit atq. conseruat, esse sicuti elementum stellarum à quo vita Mundi inferioris gubernatur, quia per omnes illius partes diffunditur, quemadmodum calor cordis qui ab eo ad singula membra transmittitur, omne enim animal natura calidum, & humidum esse oportet, & ipsum viuere tale, senectus autem frigida & sicca est, & quod mortuum videmus: in calido, & humido vita posita est, quare partes corporis duplici calore prędita sunt, quorum alter proprius illorum est, & suo humori coniunctus, alter uero a corde suscipitur, & hic est qui totū id quod uiuit regit & uiuificat, quemad-

modum

modũ inferiora omnia à calore celesti con seruantur, calor .n.cordis ille est qui agens in sanguinem vapores eleuat, à quibus cor pus vniuersum calefit & uiuificatur, qui cũ extinguitur propter humidi radicalis defectum, animal corrumpitur, qui sane cor ruptionis modus viuentis naturalis interitus dicitur, quem putredo cadaueris sequitur, quod mistum est, in quo calidum & humidum elementare adhuc reperitur, ut iam putredo nihil aliud esse posit, quàm misto rum perfectorum quatenus eiusmodi interitus naturalis, quoniam interire unumquodque mistum tunc dicitur, quando calor elementaris vniuscuiusq. in proprio humido corrumpitur à calore externo: ita ut omnia quatenus mista sunt viuentia, putredine deficiant nisi uiolentia corrupta fuerint: putredo enim non cuiuscumq. caloris interitus dicitur, sed caloris elementaris, qui misti naturam cum ceteris qualitatibus componit, naturalis fieri quidem potest interitus huius caloris à calore externo, natiui uerò qui animantium proprius existit nequaquam, propterea quòd uiolenter ab externo calore interitum sui pati videatur: Humidum præterea quod in putrefactione dissoluitur aqueum est, humidum

dum uerò uiuentiũ eſt aëreum, ueluti ſcribit Ariſt. in libro de longit. & breuit. vitæ, congelabile enim eſt humidum aqueum, aëreum verò eſt incongelabile, & tale in oleo & adipe maximè apparet: calor & ipſe qui corrumpitur in putredine, alterius eſt naturæ à calore qui marcore extinguitur, ignea ſiquidem qualitas ſit quæ ab externo calore debilitatur, & corrumpitur non autem vapor quidam a ſanguine eleuatus à calore cordis, qui ſubſtantia quædam eſt in ipſis animalibus, cum verius calidũ quàm caliditas dicatur, veluti Gal in 2. de Elementis ſcribit, conſtare animalium corpora calido, frigido, humido, & ſicco. Vterque autem calor interitum admittit, quando alimento ſuo deſtituitur, etenim in putredine cum calor externus humidum miſti poſsit euocare, totumq. abſumere, calorem miſti proprium qui in eo reſidebat, neceſſarium eſt corruptionem pati: videntur igitur quæ putrent corpora primum humida fieri euocatione humoris aquei ad partes exteriores & ſuperficiales, deinde autẽ ſicca, cum in eis ſola frigiditas, & ſiccitas relinquatur, quæ ſunt in cauſa ut deſinat in puluerem & cinerem miſtum quod putrefactione affectum eſt, videtur autem hic

caloris interitus, & si à calore externo contingat naturalis esse, quoniam continens tantum cooperatur aut contraoperatur. Ná si calidum fuerit, putredinem adiuuat: si verò frigidum, illam arcet & impedit: Calor verò natiuus qui infirmus redditur, cũ non posit humidum et siccum obtinere, relicta in misto frigiditate causa putredinis interna illa dicitur: vim præterea suam ita im primit calor ambientis corpori misto ut non omnino in externam causam putredo sit referenda, alteratio enim quædam ab ipsis qualitatibus quæ in misto sunt oritur, quæ dissolutionis eius causa dicitur. Omnis igitur caliditas siue aëris siue alterius corporis, quòd rem putrescentem contineat, putredinis causa dici potest: in puris enim generatione partium calor quæ humorem putrescentem continent illam efficit, nec non eorum quæ à Medicis partibus affectis admouentur. Nam corporis continentis frigiditatem illam impedire, & differre videmus, citius etiam in locis calidis humata cadauera quàm in frigidis putredine corripiuntur: quemadmodũ constitutione calida facilius quàm frigida. frigiditas enim siue fuerit aeris ambientis siue cõtinentis corporis putredinem impedire potest,

teſt, veluti caliditas illam efficere, frigidiori temperamento prædita corpora cum valde calori ambientis corporis reſiſtant, difficillime putrent, quemadmodum ea quæ multum caloris habent. Metalla enim quę frigidum temperamentum nec non humidum terrenum valde compactum in eorũ conſtitutione obtinuerunt, difficillime putreſcunt, ſimiliter aromata quæ plurimo calore abundant valdeq. humidum ſicco cõmiſtum habent: Quæ uerò plurimum humoris & modicum caloris tenent, facillime putredine corripiuntur, quemadmodum poſtea latius oſtendemus. Rectè igitur putredinem Ariſt. dixit eſſe caloris proprij in unoquoque humido corruptionem ab externa caliditate factam, Ad miſti enim conſtitutionem cum quattuor elementa concurrant, quorum qualitates ad quandã ſymmetriam redactæ fuerunt, neceſſarium eſt omne miſtum quod perfectum eſt caliditate, frigiditate, humiditate, & ſiccitate participare. Itaq. vbi calor qui omnia gubernat debilitatur, proportio omnium qualitatum diſsipatur, nec non paſsiuę qualitates imperium aſſumunt, quare miſti naturam interire opus eſt, quam vbi corrumpi accidit, fit naturalis miſti interitus, qui qui

dem nihil aliud eſt quàm ipſa putredo. Nã calor in miſto ſi alijs qualitatibus conferatur, formæ rationem habet, perficitur enim & proportionẽ quæ ad naturam miſti deſideratur ſeruat, qui cum a ceteris ſuperatur ſicci & humidi cõmiſtionem non continet, atq. humidum amplius nõ terminat, quare tota miſti conſtitutio corrumpitur. & quod eſt terra in terram abit, quod aqua in aquam, quod aer in aerem, & quod ignis eſt in ignem. Miſta igitur omnia quæ ex quattuor elementis compacta ſunt, per ſimplicem generationem putredine naturaliter interibunt, cuius generis ſunt primæ animalium partes quas ſimilares vocamus, nec non humores quattuor, qui Elementorum naturam, ſi toti corpori comparentur, referunt: Sanguis aeri ſimils eſt, bilis igni, pituita aquæ, melancholia verò terræ. quorum quæ plurimo humido abundant, parum autem caloris obtinuerunt in corporisbus animaliũ, facilius putreſcere poſſunt. Aquam etiam putreſcere cum videamus, erit pituitæ putredo, & ſi frigido temperamento prędita ſit, nõ enim omnino calore deſtituta exiſtit, cum miſtum ſimilare dicatur, quare non eſt negandum illam putreſcere: aquæ ſi quidem et terræ & quorũ

uis

uis ciuſmodi corporum putredinem fieri Ariſt. ſcribat in V. de generatione animalium cap.4. plurimum enim humoris cum obtinuerit pituita caloris autem parum, illam putreſcere oportet, quod ita ſe habere temporum canities quæ prima fit declarat, plurimo enim humore tempora prædita ſunt, occiput autem modico aut nullo, piſces præterea, & exanguia facilius putrent ob penuriam inſiti caloris, & humoris abundantiam, propterea quod non poſsit calor eorum debilis calori externo reſiſtere, quod fructibus etiam horarijs accidere cernimus: in partibus prçterea corporis noſtri quibus parum caloris ineſt, humoris autem plurimum putredines fieri, animalia quæ in illis ex putredine ortum habent, oſtendunt: & ſenes qui morbis pituitoſis ſunt obnoxij & ab illis plurimum conflictantur. Ea uerò quæ multo calore prædita ſunt humoremq. ualde compactũ habent atque humidum cum ſicco optimè commiſtum, difficillime putreſcunt, continentis ſiquidem calor eorum calorem immutare facile nequeat, ueluti difficillimè etiam calorem eorum quæ à prædominio frigida ſunt, immutat. Caloris enim proprium cum ſit heterogenea diſgregare, a calo

re externo caliditas elementaris poteſt in miſtis ab alijs qualitatibus ſecerni, quæ cum naturalis ſit & temperata, quæ excreta ſunt concreſcere facit ut aliquod animal ex putredine generari etiam contingat, vt etiam in frigidiſsimis regionibus putredines cõtingãt, in quibus animalia generantur & viuunt, propterea quod non ſint ea loca calore celeſti deſtituta, quem lumen & motus celi producere poteſt, atque vt Medici autumant cum prohibita traſpiratio putredinis cauſa ſit, fieri poteſt ut calor miſti ita augeatur meatibus conſtipatis, ut putrefactionem adiuuet. Scythę enim cauernas inhabitant, in quibus eſt calor atq. ex continua expiratione animalium aer ambiens etiam calefit & alteratur, ita ut in frigidis regionibus etiam à calore externo putredo contingere uideatur. Secundum enim meditatem elementa cum maneant in miſto; quemadmodum ab Ariſt. in lib. de Elementis traditum eſt, fieri poteſt, ut calori ambientis minime reſiſtat calor elementaris, qui in miſtis reperitur, etiam ſi regio frigidiſsima dicatur: modicus enim ille eſt, ſi calori ambientis confeferatur. Nec verum eſt quod a Medicis adduci ſolet, putrefactionem non eſſe natiui caloris

loris interitum in proprio humore, quoniã in hecticis quę à putridis differunt, hoc nõ contingat: etenim cum membra ſolida humore non deſtituantur proprio, in eis etiã fit putredo, quæ ſi ut motus quidam naturalis conſideretur, non autem ut affectus quidam in humoribus pręter naturam dicitur, poſſunt hecticæ quodammodo putridæ appellari, ita enim illas, cum a ſubiecto Medici febres hecticas putridas non appellarunt, diſtinguant. Nec quod Ariſt. dixit, calorem proprium in putredine interire, Medicorum rationes euertunt, quæ in febricitantibus calorem potius augeri, probare videntur. Non enim eadem eſt ratio putrediuis, quam Medici contemplantur & eius quam hic nobis Ariſt. deſcribit, nec non caloris qui in vtraque alteratur. Nam putredo alteratio quædam præter naturam eſt, qua humores propter obſtructionem affecti ſunt, ille etiã calor qui in præter naturalem mutatur ſubſtantia eſt. putredo autem quæ ſimplici generationi maximè opponitur, alteratio naturalia eſt. calor vero qui interitum patitur naturalis exiſtit, & qualitas elementaris, non autem ſubſtantia. de qua ſane dubitatione priores fuſius ſcripſerunt, quos in prælectio-

ctionibus nostris sequuti sumus ut hoc loco, in quo ueritati studemus, probabiles multorum disputationes minime interponere debeamus.

DE

DE COCTIONE ET INCOCTIONE LIBER SECVNDVS.

E naturali autem miſtorum omnium perfectorum ortu & interitu, quem putrefactione fieri diximus, cũ ſatis dictum ſit a nobis: Reliquum eſt ut de coctione incoctione & de omnibus earũ ſpeciebus dicamus, illæ enim etiam à calore & frigore ortum habent, quandocumq. patibiles qualitates terminare poſſunt, atq. uidetur concoctio in miſtis iam genitis & natura conſtantibus generatio quędam eſſe, propterea quòd alteratio quędam ſit, quæ ad ulteriorem perfectionem ea ducat, quæ per ſimplicem generationẽ producta fuerunt, incoctio autem quædam corruptio dici poteſt, cum ne perfectionem illa ſuſcipiant ſemper impediat, in omni autem miſto coctionem, & incoctionem fieri contingit, quoniam in illis primæ qualitates agant & patiantur, cum caloris, frigoris, humoris & ſicci operationes exerceant, quæ in uiuentibus maximè apparent, caloris enim pro-

prium cum ſit perfectionem & naturam vi
uentibus tribuere, frigoris autem illam im
pedire, coctio auctore Ariſt. nihil aliud eſſe
dicitur, quàm perfectio à naturali & pro-
prio calore ex oppoſitis patibilibus: inco-
ctio vero imperfectio ob proprij caloris de
fectum à quo humidum quod vtriuſq. ma-
teria exiſtit, minimè terminari poteſt. Hu-
mor enim coctionis materia dicitur, quo-
niam illud eſt quod in coctione termina-
tur, atq. perficitur, tenuiorem enim partẽ
humoris & ſuperfluam ſeparat & diſſoluit
calor in coctione, craſsiorem autem termi
nat. Ab externo etiam calore fieri uidetur,
ſi quidẽ eorum quæ ventriculo admouen-
tur caliditas, ciborum coctionem adiuuet,
cooperatur enim calor externus, quemad-
modum frigiditas contraoperatur, quæ co
ctionem impedit & debilitat, proprium
tamen in unoquoq. coctionis principium
eſt calor inſitus, vnde quę maiori calore
prędita ſunt facilius coquũtur, quod in hu-
moribus noſtri corporis fieri videmus, qui
in alimentum facilius mutantur, quando
calore preternaturam minime ſunt affecti:
coctio enim humorum non ob aliam cau-
ſam fit, quàm aut in alimentum à calore par
tium mutentur, aut ſi ob cauſam aliquam
morbo-

morbosam a sua natura recesserint, illã consequantur, quoniam omne quod concoquitur aut nouam formam acquirit, aut naturam adhuc imperfectam absolutã induit, ob quamuis uerò causam Natura humorũ coctionem molita fuerit, perfectionem suscipiunt, quam res omnes acquirere uidentur, quando proprium earum humidum à calore proprio terminatur. Etenim quæ nondũ cocta sunt imperfecta apellamus, veluti mustũ vinum imperfectũ, & semen in pueris, calor igitur cum ille sit, qui naturã rerum fouet & producit, a calore insito exteriori etiam cooperante veluti ab effectrice causa coctioné in ijs quæ naturã cõstant fieri uidemus ab humore autem veluti a sua materia prouenit, quoniam coctio finem suum numquam assequitur, donec humidum in quem calor agit, terminum susceperit cum pars humoris tenuior & inutilis quæ humido frigiditatem quandam tribuere uidebatur sublata est. atque ab ipso calore separata, potest enim calor heterogenea disgregare, homogenea autem congregare, atque perfectionem quandam rebus inducere: quod in alimenti coctione quæ in uentriculo fit, & in hepate maximè apparet, in qua partes alimenti inutiles ab

utili-

utilibus ſeparantur, ut in coctione ventriculi excrementa a chylo, in hepate verò ſanguis valde bilioſus aut melancholicus a ſanguine puro, qui ad vniuerſas corporis partes demandatus ab earum calore adhuc perfectionem ulteriorem, quæ aſsimilatio dicitur, ſuſcipit: alio enim ſanguine partes bilioſæ nutriuntur, alio pituitoſæ, alio uero quæ melancholicæ dicuntur. Omnis autem alimenti mutatio ut vtile reddatur & nutritioni conueniens, concoctio appellatur. quæ à natiuo calore ſemper efficitur. Niſi muſto quod uinum crudum dicitur calor inſitus adeſſet ebullitio non fieret, nec vaporum reſolutio, ſimiliter nec in tumoribus præter naturam, in quorum coctione dolores fiunt, propter motum, & humoris ebullitionem, in qua partes tenuiores euaporant, quod pruritus indicat, qui fit cum pus generatur. Quamobrem non ſolum craſſeſcit humor in ipſa coctione ſed maior etiam efficitur. Nam cum à calore partes tenuiores in coctione euaporent, ut craſſum magis euadat fieri poteſt, proprium etiam caloris cum ſit res dilatare maius id quod coquitur euadit, quod in tumoribus clarum eſt qui ubi concoquuntur attolluntur ſiue maiorem molem acquirunt, uri-

næ

næ præterea, & excrementa quæ concocta ſunt craſsitiem quandam & conſiſtentiam habent, Etenim cum eorum humidũ, a calore ſit terminatum, conſiſtentiam ſuſcipiunt, craſsitiem verò, quoniam partes humidi tenuiores a craſsioribus ſegregauit calor, qui heterogenea diſgregat homogenea verò congregat. Subtiles enim & tenues vrinas ſimiliter excrementa liquida, & non compacta & inæqualia in partibus ſuperficialibus inconcocta Medici numcupant. Nam etſi inutilia ſint concocta tamen ſolent appellari. Calidiora præterea, quæ concocta ſunt euadunt, quoniam minus humoris aquei habent, partes enim humoris tenuiores cum aqueę magis eſſent frigiditatem augebant, illis igitur ſublatis minor frigiditas reperitur. in re concocta, in qua calidum præualet, humidum enim rei concoctæ temperatum efficitur, quare fructus immaturi frigidi ſunt difficillimeq. à natiuo calore ſuperantur & coquuntur.
Quòd ſi in quibuſdam ante coctionem maior caliditas appareat, ut in muſto, propter multitudinem tereſtrium vaporum in quibus calor etiam manet, propria tamen caliditate non eſt calidius vino concocto, & perfecto. Humores etiam in corpore peccantes

cantes ante coctionem calidiores sunt, cũ calore preternaturam affecti sint, post coctionẽ verò proprio calore & natiuo quod temperatum est calidiores dicuntur, esse autem omne concoctum calidius inconcocto, sapor indicat, qui in coctis dulcedine participat, in incõcoctis autem acerbus est & ponticus, quem frigiditas facit. Quod etiã ita rem se habere vinũ corruptũ declarat, quod purescit proprio calore destitutũ & in acetum mutatur, quòd frigido est temperamento. Concocta igitur omnia cum proprio calore ualde sint prædita, calidiora existunt, inconcocta uerò frigidiora. Quędam uerò & si in calefactione aut post coctionem tenuiora reddantur, existimandum tamen non est minimè crascescere ea quæ coctionem perfectam habent, Aquę enim quæ in calefactione, & tenuior efficitur, concoctio non est: chyli autem in sanguinem qui substantiam tenuiorem habet mutatio, non dicitur concoctio, sed potius generatio sanguinis ex chylo, sequitur enim ipsam coctionem hæc mutatio, uidetur tamẽ eius mutatio ueluti spirituum uitalium, cum in animales transeunt, aliquid coctionis esse, Nam in coctione alimenti primum fit à naturali calore segregatio

gatio partium inutilium ab vtilibus, ita ut alimentum tenuius euadat, cum autem calor in partem utilem coquendo agit, illam crassiorem reddit, humidum illius terminando, quod partium consistentia in alimẽto declarat, in venis enim sanguis qui futurus est alimento partibus à calore earum magis elaboratur & perficitur: ita ut omne concoctum crassius semper euadat. Quomodocumque enim ipsa concoctio fiat elixatione, assatione aut putredine in crassando procedit, non autem etiam attenuando quemadmodum vulgares Medici putarunt. Etenim etsi in humoribus præparandis ut commodius purgentur, modo in crassantibus modo attenuantibus utamur, hoc concoctio non est: a Natura siquidem humores vtiles coquantur non autem inutiles & putridi, quorum Medicus euacuationem molitur. Vera itaq. coctionis materia cum sit ipsum humidum a quo calor partes inutiles & tenuiores separat, semper crassitiem quandam acquirit, quam partium illius cõsistentia ostendit. Hoc enim modo res mistę crassiores euadunt, qui quidem simplicibus minime competit, quoniam aer & si humidus sit a calore rarefit, terra autem calore non crassescit, sed hume

ctata

ctata, ueluti cum lateres à figulo formantur. aquam ignis caliditas semper rarefacit. Assatione & elixatione coctionem fieri, spicies coctionis indicabunt, at quomodo nã illam putrefactione fieri contingat, dubitationem aliquam habet. Non enim unus & idem calor est causa effectrix coctionis, & putredinis, quoniã alter externus siue pręter naturam dicitur, qui putrefactionem facit, alter uerò natiuus & internus qui coctionem molitur, quemadmodum Arist. etiam scribit in 4. de generatione animaliũ aduersus Empedoclem, cap. octauo cum inquit lactis naturam eandem esse quam excrementi, ex quo vnumquodq. generetur apertum est, eadem enim est materia quæ alit, & ex qua generationem, natura constituit, eaq. sanguineus humor in sanguinem habentibus est, lac enim sanguis concoctus est, non corruptus, quemadmodum Empedocles putauit. cum ait octaui decimo mẽsis pus extitit album, putredo enim coctioni contraria est, pus autem putredo quedam est, lac verò res est cõcocta prorsus cõcocta.n.omnia dulcia sunt, putrida autẽ amara, quare putredine aliquid concoctionẽ suscipere dubium existit. An cum videatur putredo aliquid coctionis esse, res uiden-

dentur quodammodo putredine concoqui, veluti humores peccantes & qui ſunt prȩter naturam ſimiliter in alimenti coctione cum ſit neceſſarium fieri utilis ab inutili ſeparationem, inutilia autem cũ putreſcant dicuntur putredine res concoqui, quod in tumoribus prȩter naturã magis patet, quẽadmodum Gal. in 3. Artis Med. ſcribit.

Cap. 2. De Maturitate & cruditate.

MAturatio prima eſt coctionis ſpecies, videtur enim concoctio quȩdam eſſe. Nam quemadmodum Ariſt. ſcribit, alimenti, quod fructibus ineſt coctio, maturitas eſſe dicitur, propterea quòd ſuam perfectionem fructus maturatione ipſa conſequantur. Etenim in viuentibus cum perfectum unum quodque dicatur, quando ſibi ſimile producere poteſt, ſemina quȩ in fructu ſunt ante maturitatem hoc præſtare nequeunt: commune enim plantis & animalibus eſt ipſum viuere, quod nihil aliud eſt quàm ipſum eſſe, unumquodq; autem cum ſemper appetat eſſe, generatione ſui ſimilis æternitatem conſequitur, at non omni tempore propagationem molitur, ſed quando eſt perfectum vnde pueri & qui in vltimo

ſenio ſunt conſtituti non generant, pro-
pterea quòd ſemen imperfectum & mini-
me concoctum habeant. Quare Maturatio
erit perfectio alimenti quod eſt in fructi-
bus a proprio calore facta, extrinſeco etiã
cooperante: quæ quidem proprie fructuũ
dicitur, & frugum quæ in terra ex ſemine
producuntur, dicitur autem Maturatio per
fectio alimenti quod in illis reperitur, hu-
midũ uerò eſt quod à terra atrahitur, aqueũ
enim eſt humidum quo fructus nutriuntur
& incrementum ſuſcipiunt, quod vbi à ca-
lore perficitur, maturitatem fructus aſſe-
quuntur. Maturitatem autem cum coctio
nem quandam eſſe dixerimus, ea quæ illam
admittunt, craſsitiem quandam acquirunt,
ita ut ex ſpirituoſis aquea fiant, ex aqueis
verò terrea, quod in plantis cernimus, quæ
primum flores & folia quàm fructus emit-
tunt, ex tenuiori humore & inconcocto
magis flores & folia producuntur, fructus
autem ex craſsiori eoq. magis cocto, veluti
in ſecundo de plantis docet Ariſt. Seminis
etiam alimentum craſsius exiſtit & magis à
calore elaboratum, ueluti in illis frugibus
experimur, quæ theca integuntur, prius
enim theca ex tenuiori humido generatur,
fructus autem qui illa tegitur ex craſsiori,
quod

quod in ſemine uiri cum ſit magis coctum & à maiori calore elaboratū apparet quod in ſemine feminę magis eſt compactū. Calor igitur cauſa eſt maturitatis ſiue internus ſiue externus fuerit, quoniam ab utroque fructus maturitatem ſuſcipere videmus, & omnia quæ aut proprie aut ſimilitudine quadam matureſcere dicimus: Calor ſiquidem externus illam adiuuet, natiuus autem & internus abſoluat & perficiat. a frigore autem per accidens contingit, quoniam calor ſeſe colligens validius agit in humidum, quod in fructibus quæ Autumno matureſcunt, apparet, quemadmodum hieme ventres melius cibos concoquere. Quod præterea ait Ariſt. mollitiem acquirere quæ maturantur propterea fit, quoniam partibus humoris frigidioribus, quemadmodū tenuiores ſunt, euocatis, frigus amplius nō congelat ipſum humorem quod duritiem afferebat. Vnde calidiora ueluti omnia cōcocta etiam fieri oportet. Cruditas quæ prima incoctionis eſt ſpecies, maturitati opponitur, quæ & ſi multis modis dicatur, omnis tamen à frigore aut diminuto calore ortum habet. Non enim calor modicus potens eſt humidū terminare & partes illius tenuiores ſegregare, ex quo fit ut alimentū

imperfectum maneat, quo fructus nutriun tur & augentur, ita ut esui minime sint idonei, tenuis siquidem eorum adhuc sit succus, & frigidus coctioni repugnans, quoniam calorem uentriculi quæ frigida sunt obtundere soleant, Itaq. Cruditas nihil aliud est, quàm imperfectio humoris siue eius quod crudum est ob natiui caloris defectum, aut frigoris exuberantiam. In fructibus enim ante maturitatem cum multũ humoris adsit obtunditur calor proprius, atq. valde calori externo, qui maturitatem adiuuat, resistit. Quare fructus immaturitas sequitur: Humidum autem materia est cruditatis calor internus aut externus diminutus, qui frigiditas appellari potest efficiens ipsum dicitur. Igitur cum humidum terminare atque perfici nequeat a frigore, prioré naturam quæ tota aquea est retinet, inutileq; & imperfectum manet. utile uero & perfectum vi caloris efficitur. Nam si pomum non maturum igni quispiam admouerit esui idoneum reddetur, quoniam partes inutiles humidique tenuiores dicuntur frigiditatem pomi augentes, ab igne separantur & resoluuntur. Concoctum enim dulcedinis est particeps, incoctum autem ipsius aciditatis, propter dominantem frigiditatem

ditatem quam adhuc habet. videntur itaq. quæ cruda ſunt tenuiora, quę verò matura craſsiora, propterea quod nullum humidũ ſecundum ſe maturatur ſine ſicco. Neceſſarium enim eſt fieri ſicci cum humido miſtionem, ut humidum conſiſtentiam quandam ſuſcipiat, & terminum retineat: quoniam humidi partes abſq. ſicco numquam coherere poſſent. Miſtionẽ hanc ſicci cum humido calor efficit, quare maturationis ipſe cauſa dicitur, frigus autem cruditatis, in qua minime fieri vidémus ſicci cum humido permiſtionem, propterea quod partes humoris tenuiores ſui frigiditate illam impediebant. Quod Agricolæ intelligentes ubi alimentum idoneum plantis adhibere uolunt, aquam impuram & ſtercoribus commixtam admouent, fit enim quędam aquei alimenti concoctio ex huiuſmodi aquæ & terræ miſtione, unde aqua minime craſſeſcit, ſed calefactione tenuior redditur. Multum enim humoris habet, ſiccitatis autem nihil, oleum uerò & uinum calore craſſeſcunt & conſiſtunt, propterea quod aliquid ſicci tereſtris in eorum ſubſtã tia reperitur. Humidum quod eſt coctionis materia cum ſit humidũ miſti, non eſt abſque ſicco, quare humidum uere dicitur

coctionis materia. cocta itaque & cruda quomodocumq. talia esse contingat, proprium humorem habent, qui uel a proprio calore vel alieno pati potest, aut non pati. vnde vrinas destillationes & egestiones crudas dicimus, eo quòd non sit victum & terminatum eorum humidum ab ipso calore, similiter lac extra animal crudum est, cum a calore terminari non potuit, nec non & reliqua quæ improprie cruda possunt nuncupari.

Cap. 3. De Elixatione & inquinatione.

ELixatio quæ secunda coctionis species dicitur, & cui inquinatio ipsa opponitur, Maturitatem sequitur. Etenim & si a calore fieri uideatur, omnis calor illius efficiens nō est causa, sed calor humidus agēs in humidum interminatum eius quod elixatur, illa igitur proprie elixari dicuntur, quæ ab humida caliditate siue feruore aquę coquuntur, veluti carnes & pulli in aqua cocti. quare Elixatio nihil aliud erit, quam coctio interminati in humido existentis eius quod ab humida caliditate coquitur, interminatū autem ipsius humoris aut spiritosum aut aquosum existit, quod tamen ulte-

ulteriorem perfectionem requirit, ut utile reddi poßit aut eſui idoneum: carnes enim quibus homo ueſcitur, humiditate quadã præditę ſunt, quę pro nutritione eſt inutilis, elixatione igitur aut aſſatione perficitur, ita ut utilis euadat & ſuauis. Elixatione enim humiditas illa inutilis, & tenuior euocatur, ita ut elixata ſicciora fiant aſſatis & moliora, ſicciora enim fiunt propterea quòd multa humiditas extrahitur, moliora vero quoniam humiditate aquæ calida implentur, humiditas enim frigida duriciem quandam corporibus adhibet. Namque elixantur cum à calore humido coquantur, meatus eorum aperiuntur, ita ut aqueus humor a calore euocetur, alienus autem inducatur, quoniam calor meatus aperit, qui alienum humorem facile admittunt. Aſſata autem quæ a calore ſicco coquuntur, humidiora ſunt elixatis, quoniam calor exſiccans partes exteriores carnis cruſtam inducit, quę impedit ne humor internus effluat, corpora igitur quæ multo humore aqueo prædita ſunt elixantur, veluti cibus & potus in ventriculo, lac & muſtum igni admota quia coquuntur à caliditate eorum humori impreſſa, lac enim & muſtum in ęneo uaſe poſita & ſi uideãtur pati à calore ignis,

attamen elixantur, quoniam ignis caliditas humori illorum infūnditur, ita ut ab humida caliditate coquantur non autem a ſicca. Metalla uerò & alia a quibus humoris aliquid educitur. ut minora euadant, quodammodo elixari dicuntur, veluti aurum impurum a quo argentum extrahitur, Medicamentorum etiam elixatio & eorũ omniũ eſt, a quibus humor educitur & ab igne ſeparatur. Quæ vero proprie elixantur craſſiora aut tenuiora fieri poſſunt, ut lac ſi in caſeum mutetur craſſeſcit, ſi uerò in ſerum tenuior redditur, oleum quod nihil horũ patitur, minime elixatur, in eo ſiquidem humidum aereum eſt & tenax, quod non poteſt ab oleo ſeparari, à frigore fieri quidẽ poteſt ut oleum craſſeſcat, elixatio igitur ſiue à naturalibus ſiue ab artificioſis cauſis proueniat, non niſi à caliditate humida ortum habet.

Inquinatio quæ Elixationi opponitur, nihil aliud eſt, quàm imperfecta elixatio, quæ ob caloris defectum quod in humidũ miſti interminatum agere non poteſt, ortum habet. Etenim caloris defectus & humoris exuperantia perfectam elixationem impedire ſolent, in ventriculo enim frigidiore temperie affecto, fit inquinatio ali-

menti

menti, quam lienteria ſequitur ob humoris multitudinem, qui ſua frigiditate calori vẽtriculi imbecillo etiam reſiſtit, quod illi probant, qui ventrem multis fructibus atq; immaturis implent, plurimam enim frigiditatem ſecum habent, ob multitudinem aquei humoris, quem adhuc retinent, qui quidem etiam in cauſa eſt, vt inquinata duriora elixatis appareant: multum enim humorem interminatum cum frigiditas ſequatur, eſt neceſſarium duritiem adeſſe, propterea quod frigiditas condenſare congelando videatur: atq; cum humoris extranei nihil inquinata ſuſcipiant, molleſcere nequeant, quemadmodum illa quæ elixãtur. Non enim ubi plurimum humoris, ibi molitiem adeſſe opus eſt, quoniã humor multus cum frigiditate duritiem facit, ueluti fructus immaturi oſtendunt. Quare & ſi non euocetur humor ab illis, quæ imperfectè elixantur, molliores tamen elixatis nequaquam redduntur.

Cap. 4. De Aſſatione & toſtione.

ASſatio poſtrema eſt concoctionis ſpecies, cui toſtio contraria dicitur. A calore etiam illa ortum habet, ſed non a quo-

cumque efficitur, ſed tantum a calore ſicco, quia ignis proprius exiſtit. Toſtio vero ab exiguo ignis calore contingit, quoniam humidum eius quod aſſatur terminare ſiue perficere non poteſt, etenim cum humor calorem debilem obtundat, aſſatio impeditur. Toſtio autem quæ Aſſationi opponitur, torrefactio non eſt, quoniam hæc à calore ſicco uehementi fieri uideatur. qui totum eius quod aſſatur, humorem abſumere poteſt. Aſſatio alimenti etiam uidetur eſſe, quemadmodum Elixatio, & ſi in artefactis magis patere uideatur: Natura enim ciborum aſſationem facit, quando ventriculus intemperie calida affectus eſt, quod ructus nidoroſi indicant, vehemens enim caliditas humorem ventriculi abſumit, ita ut potius cibi aſſatio quàm elixatio contingat, oſſa præterea & partes animalium ſolidiores aſſatione decoctionem ſuſcipiunt, calor ſiquidem ſiccus ille ſit, qui duritiem & conſtantiam quandam partibus inducat, vnde iuuenes habitum pueris ſolidiorem habent, quoniam calore ſicco ſunt prędit, pueri uerò humido calore abundant. in arte autem illam a ſicco calore fieri manifeſtum eſt, nam quæ aſſantur ſicciora euadunt ſecundum partes exteriores, in quas

ignis calor magis agit, qui nisi a crusta impediretur inducta, totum humorem eius quod assatur euocaret, & absumeret, quod cum facere nequeat, humiditate propria assata humidiora sunt elixatis: si enim totum humidum absumatur, torrefactio potius aut exustio erit, quàm assatio eius quod ab igne coquitur. valde itaq; coqui laborant in assatione carnium, propterea quod non sit facile ęqualiter partes exteriores & interiores calefacere, cum exteriores magis sint propinquæ calori sicco quàm interiores eius quod assatur, ex quo etiam fit ut exteriores sicciores euadant omni fere humore dissoluto, interiores autem humidiores remaneãt, quoniã crusta quæ inducitur partibus exterioribus, impedimento est, ne totum humidum euocetur, quod calor humidus in elixatione non facit, cum meatus aperiat, veluti balneorum et aeris caliditas. Assationem igitur Natura ueluti elixationem molitur, quoniam alimenti assatio fit in viuentibus quam Medici cruditatem nuncupant, & si coctionis species quædam sit, cum a calore non autem a frigore producatur, quandamq; perfectionem ijs quæ assantur, inducere uideatur, quod cruditas præstare minimè potest, quæ nihil aut per-

fectum

fectũ aut vtile reddit, Tostio autem est incoctionis species, quoniam a calore sicco diminuto fieri solet, ita ut perfectionem nullam afferat, rebus in quas calor ignis debilis agit, quare ipsi Assationi uere opponitur.

LIB-

LIBER TERTIVS DE paſsionibus quæ ab humore & ſicco miſtorum ortum habent.

NVNC autem illas paſsiones explanare oportet, quæ patibiles qualitates, quando in miſtis terminatę fuerunt, ſequi videntur. Ab illis enim etiam quædam miſtorum affectiones ortum habent, ſiquidem principia eorum ſint, quemadmodum calidum & frigidum: Nam miſtum omne perfectũ, cum ex quattuor elementis conſtare oporteat, primæ qualitates uniuſcuiſq; principia appellantur, quorum calor & frigus rationẽ formæ habent, humidum autem cum ſicco ipſius materiæ, actiua enim calor & frigus dicuntur, paſsiua verò humidum & ſiccum, quorum alterum eſt, aquæ alterũ verò ipſius terre, ex quibus omnia animalia cõſtant, quę in terra & aqua ſolum uiuũt, aqueum enim humidum miſti eſt, quoniam aqua & ſi cale fiat, humiditate non priuatur elementare autẽ humidum propriũ eſt aeris, cum aqua frigidũ elementare ſibi vendicauerit, quod hoc loco minime intelligimus, humidum igitur

igitur aqueũ & ſiccum terreum erunt prin cipia ad quæ miſtorum paſsiones ſequuntur, quę primum locum in ſecundis qualita tibus tangibilibus obtinuerunt, ex ijs enim omnia animalia conſtare videmus & in illis uiuere & ſi uolucres volatu aerem petant, ita ut in eo quidã illas viuere putent, quod tamen verum non eſt, cum ductæ ab magi natiua aerem petant. Quædam præterea animalia quę in fornacibus ærarijs generan tur a vapore eleuato ab igne, non eſt exiſtimandum ignea eſſe, & in illo nutriri, ſed nutriuntur eo vapore ex quo genita fue runt, quare ſi a fornacibus exeant moriuntur, cum deſtituantur proprio nutrimento quod non eſt ignis. Humido itaq. terminato cũ omnia animalia nutriantur tantum in terra & aqua viuere poſſunt, in igne verò & aere nequaquàm: aerem enim inſpi rant non ut eo nutriantur, ſed ut refrigeriũ quoddã caloris ſuſcipiant, vnde fabula eſt quędã animalia aere nutriri ueluti Chamæ leonta, & Salamandram igne, cum ob ſui fri giditatem in modico igne non comburatur ſed uiuat. Primæ itaque affectiones quę ab humido & ſicco ortum habent, durum & molle dicũtur, omne enim corpus quod terminatum eſt, mollitiem aut duritiem ha

bere

bere necessarium existit: humidum siquidem molities sequatur quod aqueum est, durities autem siccum quod terreum dicitur, cum utrumque in mistis fuerit terminatum, a terum enim alteri ut terminetur causà fieri potest quare si a sicco terminum humor habeat, corpus durum euadet, si vero siccum ab humido illum suscipiat, reddetur molle. Nam corpora dura apparent quæ magis terrea existunt, mollia autem quæ aqua magis abundant, ossa enim in animalibus quæ plus sicci quàm humidi obtinuerunt, dura sunt, carnes uerò quæ plurimum humidi continent, molles ad tactum esse probamus: In secũdis qualitatibus quæ tangibiles sunt, ab humido & sicco molle & durum primum producuntur: Nam humidum cum proprio termino sit interminabile, siccum autem proprio termino facile terminetur, mollitiei duritieiq. causę fore videntur. Molle enim ad humidum reducitur, quoniam facile cedit tangentibus, ita ut molle nihil aliud sit quàm humidum quod aliquid est passum, terminatum enim est humidum aqueum, quod misti propriũ factum est, cum amplius non fluat. Durum verò ad siccum reducitur, quoniam durum cum sit compactum & congelatum tangenti mini-

ti minimè cedit. Tenue quinetiam & lentum quæ mollitiem quandam præſe ferre dicuntur, ad humidum reducuntur, tenue enim repletiuum eſt corporis ſecundum omnem partem, & facile alieno termino terminatur, quod humidi proprium exiſtit, lentũ autem cum nihil aliud ſit quàm humidum quoddam lentore affectum, quale in oleo & pice cernitur, ad humidum reducitur. Craſſum cum arido quæ inuicem opponuntur ad ſiccum reducuntur, craſſum enim non eſt repletiuum nec facile terminatur: Aridum autem dicitur eſſe quod perfecte eſt ſiccum, adeo ut etiam ſit congelatum propter humoris defectum. Itaque cum molle ad humidum reducatur, nihil aliud erit quàm corpus quod tangenti cedit, non circum obſiſtendo, durum autem quod non cedit in ſeipſum ſecundum ſuperficiem: etenim dura ſi impellãtur, tangenti quodammodo cedere videntur, immobilia tamen ſi permanſerint, nõ cedunt, mollia uerò corpora cedunt tangenti, at nõ utcũque, ſed non circum obſiſtendo, quoniam aqua cum tangitur a remo aut digito diſsilit, & ſeparatur, non enim cedit compreſsione ſuperficies in profundum, ſed circum obſiſtit, ſimiliter & aer qui a tangente

frangi

frangitur & diuellitur, mollis nequaquam dicitur, tribus enim corpus molle præditũ eſſe oportet, ſuperficiem eius cum tangitur integram ſeruari & in profundum à cõprimente detrudi, neceſſarium extat, nec non in ſe manere, nec locum mutare cum tangitur, in quo ab eo quod imbecillum dicitur, diſcrepat, vnum pręterea nec non continuum eſſe debet, quoniam cumulus tritici cedit quidem tangenti propter multitudinem partium quæ nõ ſunt continuę, ſed tantum contiguę, quare ſecundum partes cedere poteſt, ſecundum totum uerò nequaquam. Durum etiam quoniam ſecundum ſe reſiſtit tangenti, a valido differt, quoniam validum loco mutatum reſiſtit, aut quidpiam impellit ueluti ventus validus & turbo. Simpliciter igitur molle & durum hęc ſint, quæ ad tactum talia fore iudicamus, nulla cum altero facta comparatione, quorum alterum excedens, alterum verò deficiens poteſt numcupari: Molle enim & durum ſimpliciter humorem & ſiccum miſtorum, quæ terminata ſunt ſequũtur, non autem humidum & ſiccum improprie dicta, cuius generis eſt vdum, quod alieni humoris eſt particeps, ſecundum ſuperficiem, nec non irrigatum quod in

profundo

profundo alienum humorem ſuſcepit, & congelatum quod improprie ſiccum dicitur, quia durum exiſtit.

Caput ſecundum de concretione & liquefactione.

ALtera contrarietatis ſpecies, quæ in corporibus miſtis & terminatis apparet, ad concretionem & liquefactionem pertinet. De quibus operæpretium etiam eſt, ut doctrinam aliquam inſtituamus. Nam corpus omne quod terminatum eſt & conſiſtens, aut durum aut molle, cum non ſine concretione tale ſit, de concretione ipſa dicere oportet, nec non de liquefactione quę illi aduerſatur. Quarum ſanè affectionum effectrices cauſæ & ſi calor & frigus eſſe dicantur, propterea quòd uideantur corpora omnia aut caloris præſentia abſentia verò frigoris, aut præſentia frigoris, caloris autem abſentia cogi nec non & ab eis ſolui, inter patibilium tamen ſpecies connumerantur: quoniam nullum corpus illas ſuſtinet, quod aqueum non ſit, aut aqueum & terreum: in aqueis enim humidum præualet, in terreis uerò ipſum ſiccum, quæ niſi inuicem optimè commiſcerentur auxilio

concretionis, miſtum ipſum nec conſiſten tiam nec terminum admitteret. Humidum enim quod Metallorum proprium eſt, ſiccounitur concretione, quam frigiditas efficit: vbi enim concretio facta eſt, terminum & conſiſtentiam metalla ſuſcipiunt, quæ poſtea a ſicco calore diſſoluitur, qui liquefactionis eorum cauſa dicitur. Quæ vero ſunt terrea & aquea, quædam frigore, quædam calore coguntur: Nam quæ calore concreſcunt, frigore liquefiunt, Quæ frigore coguntur, calore ſoluuntur. Itaque cum nullum corpus cogi ſoluiq; poſsit, niſi humore & ſicco abundet, concretio & liquatio humidi, & ſicci paſsiones erunt. Quod illud præterea quodammodo indicat, cum non ſine humectatione & exſicca tione illas fieri uideamus, ita ut coagulatio exſiccatio quædam, liquefactio humectatio quędam fore dicatur. Quare ſi de humectatione ipſaq. exſiccatione prius dixerimus, concretionis & liquefactionis conſiderationem faciliorem reddemus. Exſiccatio enim cum illorum ſit corporum, quæ aut aquea ſunt, aut aquę ſpecies, ſiue natiuam ſiue ſuperinductam aquam habeant, veluti lana, & veſtes cum madefiunt, quæ humore aqueo prędita ſunt corpora, om-

nia aut calorem aut frigus exſiccare cernimus, calor enim exſiccat, quoniam humidum omne in vaporem mutat & diſſoluit, frigus uerò quoniam miſtorum calorem corrumpit, atque humorem exprimit, in quo calor reſidebat, ex quo fit ut modico humore in miſto derelicto, exſiccatio corporis contingat. Ab interno autem atque externo tum calore tum frigore exſiccatio producitur. Nam in iuuenibus calor inſitus partes duriores exſiccatione efficit, in ſenibus verò frigiditas, quæ ea ętate dominatur, aeris ambientis etiam frigus exſiccare experimento eſt comprobatum, quare tum internus tum externus calor & frigus exſiccationis ſunt cauſæ, quæ ſi humori fuerint coniuncta, potius humectationem quàm exſiccationẽ præſtabunt: quod Auſter & Boreas indicant, nam Auſter qui calidus, & humidus eſt, non exſiccat ſed potius humectat & humores ſoluit: Borreas uerò qui frigidus & ſiccus eſt, ſiccat atq; humores comprimit: Humectationem deinde frigus & calor efficiunt, quoniam frigus vapores à calore eleuatos ab aqueis corporibus, in aquam conuertit, quod in pluiæ generatione cernimus, pluuia enim nihil aliud eſt quàm vapor concretus

cretus à frigore medię regionis, calor autē liquefaciendo ea quæ frigore congelata fuerunt, humectationis causa dicitur, atq; humorem euocando ad partes exteriores, frigus enim per se humectationis causa esse videtur quemadmodum calor, exsiccationis autem minime, quoniam ab eo per accidens fieri uideatur, nā frigiditas exsiccat, quoniam calorem expellit, qui secum humorem trahit, videtur igitur concretio quodammodo exsiccatio esse, quoniam in exsiccatione cum multum humoris deperdatur, duriora euadunt quæ exsiccantur, quæ uerò concrescunt, non tantum dura sed etiam mollia fieri possunt ueluti caseus recens, carnes animalium, ossa uerò dura concretione proueniunt. omnis autem eorum similitudo est in materia & efficientibus causis: in forma autem ualde differunt, cum alius sit finis, & terminus concretionis, alius autem ipsius exsiccationis, quare quodammodo eadem dicuntur. Igitur si quæ exsiccantur & humectantur corpora, non absq. humore fuisse oportuit, quæ coagulantur & liquefiunt absq; humore non constabunt. Coagulatione enim humor sicco permistus, ille est qui cogitur, liquefactione autem humor a sicco separatur, ita

ut fluat nec ab eo amplius terminetur, qđ in corporibus quæ à aquea prædominio ſunt fieri probamus: Nam foſsilium & Metallorum quæ huius generis dicuntur, duæ cum ſint cauſę calor & frigus, tamquam ma teria ſuccus quidam humectus ſubijcitur & viſcoſus, terræ pingui ac tenui admiſtus, qui a calore primum decoquitur & craſſeſcit à frigore uerò condenſatus & concretus, in auri argenti & aliorum metallorum formam tranſit. ita enim fit, ut metalla humoris quaſi congelati plus habeant, quàm terræ, quorum uarietas pro uarietate partis humectæ et frigoris condenſantis oritur, non ex argenti uiui & ſulphuris diuerſa cõcretione, veluti chymiſtę perperam profitentur. Metallorum autem quę minus terrenæ portionis obtinuerunt, ea puriora ſunt, veluti aurum & argentum ſi cæteris conferantur, Aes enim & ferrum cum terrena portione magis abundent, rubigine facillime corripiuntur, quæ nihil aliud eſt quàm terræ admiſtio exſiccata. Metalla itaq; omnia cum frigore cogantur, calore ſicco liquefiunt & ſoluuntur. facilius verò ea quę multum humoris aquei habent, difficilius autem ea, quæ plus terrenæ portionis retinuerunt, ueluti ferrum, quod ex humo

humore non adeò decocto constat, plurimumq. recrementi relinquit, si ab igne sol uatur. Namque humore optimè decocto constant, ea parum aut nihil recrementi in fusione relinquunt, quemadmodum aurũ & argentum, quæ in locis temperatis callidis atq; humidis generantur, ab loci calore temperato humorem, qui est materia omnium metallorum, melius decoqui contingit, a frigore siue diminuto calore non ita perficitur. Nam cũ illorum humor non sit absque sicco, decoctione puritatẽ quandam suscipit, quare pro caloris defectu diuersa metalla producuntur. In Africa enim & calidissimis regionibus non generantur, propter humoris defectum, quem calor vehemens absumit. In locis autem temperatis & quæ caliditatem aliquam habent, metalla generantur: in quibus verò ob regionis frigiditatem calore humor non valde decoquitur, æs, ferrum nascitur, veluti in Montibus lapidosis, in quibus humor qui in illis reperitur, sicco plurimum commiscetur. stannum autem in frigidis & humidis ut in Anglia, plumbum cum ex humore crasso sed impuro maleque decocto constare videatur, etiam in locis frigidis & humidis generatur. Aes verò & orichalcum

in illis regionibus ortum habent, quæ mediam naturam obtinuerunt, inter eas quæ ferrum plumbum, & ſtannum ferunt. Argentum viuum cum ex aqueo & aereo humore conſtet, à calore quidem craſsitiem quandam ſuſcipit, dum coquitur, non tamen à frigore cogitur, quemadmodum cetera metalla, propter lentorem qui humori ineſt. Chalybs verò ſi etiã Natura fiat, in loco calidiori quam ferrũ exoritur. Vnde in Tauride ex multa ferri decoctione Chalybem parant, ex quo ſcuta, & galeas optimas fabricant. Cætera foſsilia ueluti lapides, eandem ferè habent generationis cauſam & formam, niſi quòd ob materiæ temperationem diuerſarum formarũ fiunt, Materia quidem eorum eſt ſuccus humectus & craſſus, efficientes vero cauſę calor & frigus, a calore enim ſuccus craſſus coquitur, & incraſſatur: à frigore autem coaleſcit: plurimum enim terrenę portionis & ſiccitatis cum habeant, nullo modo liquantur. Foſsilium autem alia quędam ſuccedunt, quæ quidem ſolui poſſunt, ueluti vitrum, nitrum, alumen, bitumen, ſulphur, nec non & quædam, quæ lapidibus molliora ſunt, liquari tamen & ipſa nequeunt, veluti Sal, minium, Saudaraca, gipſum, marmor,

mor, chalcitis: de quibus fusius Plinius, & Agricola scripserunt. Sal enim non tantum arte paratur sed etiam ex montibus foditur, in Indis enim mons Oromenus maximam copiam salis præbet, in quo lapidicinarum modo ceditur nascens, maiusq. ex eo Regũ vectigal est, quàm ex auro & margaritis. Effoditur etiam è terra, ut palam est humore densato in Capadocia ibi quidem cæditur specularium lapidum modo, Nam Carrhis Arabię oppido, muros domosq. massis salis faciunt, aqua ferruminantes, quemadmodum Plin. scribit lib. 31. cap. vij. Corpora quæ terrena portione magis abundãt, a calore coguntur, ueluti lac cum in caseũ coctione mutatur, & panis à calore ignis in clibano.

Duorum ergo generum cum sint corpora, quæ humorem habent, aut aquea aut terrea & aquea, aquea solo frigore coguntur, cum a calore soluantur, terrea & aquea tum frigore tum calore cõcrescere possunt, frigore si aqua abũdent, calore autem si terra. lac & aqua maris quæ terrea magis sunt, nec non animalium caro, calore concrescunt, Metalla frigore, quæ aqueo humore magis prædita sunt. A calore autem & a frigore quædam cogi videntur, veluti lu-

tum. Aquea omnia quæ præter viſcoſitatē ſiue lentorem, nullum ſedimētum habent, aut exiguum, veluti vrina, lixiuium, vinū, ſolo frigore concretionem admittunt; ſedimentum enim cum nihil aliud ſit, quàm portio terreſtris humori aqueo commiſta, quæ hypoſtaſim nullam faciunt, aut modicam, aquea dicuntur. Quare nullum vini genus eſt, quod aqueum non ſit, etſi portione quadam terreſtri alia alijs magis abundare videamus, quemadmodum vina, quæ dulcedinem multam habent. Nam aquea quæ tantum ſunt, concretione non craſſeſcunt, ueluti quæ ſimul terrea exiſtunt, perlucida enim manent, ut criſtallus, gemmę, magnarum enim cum nō ſint partium, a frigore non craſſeſcunt, terrenas enim partes denſari & coagmentari opus eſt, partibus humidis euaneſcētibus, ſi craſſities fieri debeat. Concretio itaq; erit rei liquidæ aut mollis induratio quædam, quę aut calore recedente, aut humore à re concretili ſeparato efficitur. Nam ſi frigus illam faciat, calor recedet, ſi uero calor humor abibit. Quare illud tantum concreſcere poteſt, quod aqueum eſt, aut aqueum & terreum, in quo tamen alterum præualeat. in Elementis enim terra & aqua ſola

durescere possunt, aer autem & ignis nequaquam. Nihil vero quod aerium sit, concrescit, ueluti oleum quod aqueum & aereum est, nam cum aer in oleo dominium teneat, calidum est, quare ab illius calore concretio humidi aquei impeditur, quam frigus induceret: à calore uerò non concrescit, quoniam vaporem non mittit, propter humorem lentum & uiscosum, quem obtinuit, potest tamen tum calore tum frigore crassescere, à frigore quoniam aer in oleo existens in aquam mutari potest. vi frigoris, nam si aqua oleo misceatur ipsum crassescet: à calore autem potest crassescere, quoniam partes humidæ olei calòre dissoluuntur, quæ nigredinis causa erant, quare album redditur, quod aquæ etiam contingit, quæ cum nigra sit, motu tamen qui calorem producit, aliquę eius particulæ in aerem & spiritum uertuntur, quę albedinē inducunt, quod in spuma est conspicuum, quemadmodum in semine, quod cum calidum adhuc est, albedinem seruat, frigidū autem factum, cum spiritus illius dissoluantur, albedinem suam amittit. Exsiccari prę terea cum nullo modo ualeat oleum quoniam humore uiscoso tenaci & acreo abundat, mirum non est, si nec a calore nec a

ſrigore concreſcat. Mel etiam cum ſit terreum & aereum, a calore & frigore craſſeſcit, a calore vaporem eliciente, à frigore aerem in aquam mutante.

Dubitationẽ autem non contemnendam ſemen ſiue genitura efficit, de qua Ariſt. in 2. de generatione animalium cap. 2. dubitat, cuius nam ſit naturæ: Nam cum à frigore non cogatur, aqueam illam nequaquam eſſe patet, terream autem, propterea quòd quæ à calore coguntur, à frigore indurantur, ſemen autem in aquam poſitum, non ſolideſcit, ſed potius fluidum ſiue liquidũ redditur. Quam quidem dubitationem diluens, inquit Ariſt. corporum tria genera reperiri, quorum alia ſunt aquea, alia terrea & aquea, alia quæ preter terram aut aquam, etiam aeream naturam habent, quemadmodum ſemen, oleum & mel: ſemen enim aqueum & ſpirituoſum exiſtit, cum nihil aliud ſit, quàm vapor communis ſpiritus & aquæ, ſpiritus autem aer calidus eſt, quãobrem natura humidum eſt ſemen, quoniã aqua conſtat. Quare mirum non eſt, ſi ab animali exit ſpiſſum & album, calore interiore multum ſpiritus calidi continens, egreſſum vero vbi calidum euanuit, & aer refrigeratur, humidum nigrumq; euadit-

rema

remanet enim aqua . albedo enim multum ſpiritus ſiue vaporis aerei eſſe in ſemine, indicat, quoniam a calore partes ſpirituoſæ aqueis commiſte ſpumam faciunt. A calore igitur craſſeſcit quoniam ab eo in uaſis ſeminarijs uel in teſtibus quemadmodũ medici autumant, decoquitur & élaboratur, frigore uero minime craſſeſcit, quoniam multum ſpritus calidi obtinuit in eius generatione, ex quo etiam fit, ut minime con geletur etiam aquæ frigidiſsimæ immerſus. oleum uero tum calore tum frigore craſſeſcit, calore quoniam pars illius aquea in aerem mutatur, qui commiſtus humido tenaci ipſius olei craſsitiem inducit, à frigore etiam craſſeſcit, quoniam aer in vaporẽ & nubem conuertitur, ab eo tamen non congelatur quoniam calidum aereum olei congelationem impedit. Mel concreſcit quidem vi frigoris in aqua elixum. Nam quæ concreſcunt, frigore aut interno aut externo concreſcunt, interno ut metalla, externo ueluti mel & aqua, quę calefacta refrigeratur quidem a frigiditate illius propria, non tamen concreſcit niſi frigoris externi magna vis adſit. Terrea & aquea communiter non ſolum calore aut frigore concreſcunt, uerum etiam ab utroque craſſeſcunt

ſcunt

ſcunt partim eodem modo, partim uero alio, eodem modo, quoniam humore in vaporem abeunte partibuſq. ſiccis conſtipatis & coeuntibus tam calore quam frigore craſſeſcant, diuerſo autem modo ab vtroque craſſeſcunt, quoniam à calore craſsities inducitur, omni ferè humore euocato, à frigore autem, quoniam frigus partes calidas exprimit, cum quibus humor una elicitur. Hæc etiam corpora quæ communiter ex terra & aqua conſtant, ſi frigore concreſcunt, calore craſſeſcunt, ſi autem calore concreſcunt, frigore craſſeſcunt, veluti fictile frigore craſſeſcit, calore cogitur. Mel autem cum elixatur, calore craſſeſcit, frigore aquæ concreſcit. Nonnulla tamen huius generis corporum reperiuntur, quæ calore ſolum concreſcunt, ut Maris aqua, quę frigore humido ſoluitur, cum calore ſicco cogatur, lapides calore qui decoquit, craſſeſcunt frigore vero coguntur. Quod præterea in terreis corporibus quæ calore craſſantur dubitationem relinquit, eſt oui luteum, quod terrenam naturam habere, determinat Ariſt. in 3. de gen. animalium cap.2. quod à calore potius humeſcit, niſi magna ſit uis caloris. Nam cum ex albumine ainmal generetur, ex luteo nutriatur,

ſi

ſi craſſeſceret, non poſſet trahi per poros uenales ab animalibus naſcentibus. Quod etiam de cera afferri poteſt, quę cum terrea ſit, calore non craſſeſcit. Quam profectò ita diluit Ariſt. Idem luteo euenire quod ceræ, plurimum enim partes terrenæ in cera & luteo cum admixtum habeant humorem, non facile a calore leuigatur, quemad modum pars terrena in tegula. Candidum vero oui cum calidæ & humidæ ſit naturæ, igne induratur, niſi enim concreſceret, ex eo membra animalium non fierent. Quod autem Medici in contrarium ſcribunt, luteum albumine in ouo calidius eſſe, ſimpliciter uerum non eſt, ſed tantum comparatione facta ad humana corpora, quæ illo aluntur. corpora omnia ſiue fuerint aquæ, ſiue terrę & aquę, quæ concreſcunt, etiam liquefieri aut calore, aut frigore oportet, prçter quædam, quæ cum aquea, & terrea ſint, refrigeratione coacta fuerunt caloris vniuerſi expiratione, quemadmodum cornu & ferrum, quæ à calore ſicco mollia redduntur, non autem ſoluuntur, niſi magna vis caloris agat. Hæc enim primum dum formantur, calore craſſeſcunt, frigore poſtea coguntur à quibus calor omnis cũ expiret

piret, adeo illorum humidum frigore comprimitur, ut non nisi ab igne uehementissimo soluantur & liquefiant. Quę enim aquea sunt, omnia propemodum calore liquantur, quoniam vi frigoris aut interni aut externi cõcreta siue coagulata fuerunt. Nam aquea omnia cum cogantur tantum a frigore, quoniam calorem expellit humore eorum remanente, mirum non ēst si calore adueniente liquefiant, ut aqua in glaciem conuersa, vinum, lotium, & serum: tãtus enim in ijs est humor, caloris autem modicum, ut caloris recessum humoris totius euocatio minime sequatur, quare a calore soluũtur adueniente. Terrea vero quę calore solo coguntur, a quo humor illorũ euocatur, hęc frigore humido liquantur, veluti sal & nitrum. Quæ in terreis caloris tantũ expressione coguntur, calore iterũ superueniente soluuntur, ueluti lutum, quę uero humore omni dissoluto, calore coguntur, hæc calore non soluuntur, ut fictile, quemadmodum etiam illis contingit, quæ in terreis & aqueis parum aut nihil humoris in eorum concretione retinuerunt. Nam quæ a frigore coacta sunt, aliquid aut multum humoris retinentia, illa calore soluuntur, ueluti stannum, plumbum, aurum

&

& argentum. ferrum autem & cornu minime, quæ magis ſunt terrea, quàm aquea, aquibus cum caloris expreſsione humidi quod remanſit maxima compreſsio ſequuta fuit. lapis pyrimachus etiam calore liquatur, et mile ſiue marchiſites lapis, quæ frigore concreta fuerunt, calore eorum recedente humore tamē derelicto. Pyrimachus enim lapis in fornace in cinerem non reducitur, ſed fluit & liquatur, conſtat enim ex lapide & natura metallica, quare iterum frigori expoſitus cogitur mile etiā liquantur & quod ab illis fluit, ſi concreuerit calcem efficit nigram vitrum etiam in ijs communeratur, quod primū moleſcit, deinde uero ab ipſo calore liqueſcit. corpora enim hæc quæ retulimus, quoniā humore abundant, concretionem admittunt, preter illa quæ humore aereo prædita ſunt, aut humorem aqueum lentum & viſcidum obtinuerunt: veluti oleum, argentum viuum, pix, viſcum. Quæ etiam valde terrea ſunt, non concreſcunt, veluti mel & muſtum, ſimiliter quæ feruorem habent, quoniam ab eo partes eorum continuo eleuantur. Mel tamen elixum coagulari videtur, quoniam calore rariores & laxiores partes redduntur, quæ vi frigoris poſtea condenſantur, Ar-

gentum

gentum autem uiuum, ab Alchymicis mistione ſulphuris, quod omni ex parte illũ non urat, induratur, nam alteri rei commiſtum, quæ coagulandi facultatem habeat, concreſcit, per ſe autem nequaquam, inconcretile ſecundum ſe videtur, quoniam non exſiccatur, cum humorem bene commiſtum habeat partibus terrenis à quibus grauitatem habet, ueluti cetera metalla. Liquefactibilia corpora ea præterea erunt, quę humore aqueo prędita ſunt, ſiue aquea tantũ fuerint, aut aquea & terrea, quæ quidem tum calore tum frigore ſolui poſſunt, quoniam quæ calore coguntur, frigore ſoluantur, quæ frigore coguntur ab ipſo calore diſſoluantur. Nam quemadmodum concretione corpora omnia ſecundum omnes partes terminantur, propter perfectam humidi cum ſicco miſtionem, quam calor aut frigus efficit, liquefactione, quæ illi aduerſatur, proprio termino priuantur, propterea quod non ſeruetur integra vnio omniũ partium miſti, & commiſtio humidi cum ſicco, quare liquefactione compacta corpora fluida redduntur: ita ut liquefactio nihil aliud eſſe videatur, quàm ſeparatio quædã humoris & ſiccitatis miſtorum a calore vel frigore facta, ita ut proprio termino ſecundum

dum omnes partes unumquodque corpus, quod illam admittit ſpolietur. At cum calo re, & frigore liquefactio quemadmodũ cõcretio contingat, & ſi a quocumq; calore fie ri videatur, non tamen ab omni frigore ortum habet, quoniam eorum, quæ calore co guntur, cum alia ſint ſolubilia, alia vero inſolubilia, ſolubilia frigore humido ſoluuntur, veluti ſal, nitrum & zaccarum, in quibus humidum aqueum quod frigidum exiſtit, ingreſſum habet: fictile autem inſolubi le ideo eſt, quoniam illud tantum in ipſa coctione humoris retinuit, quod continua tio corporis poſtulabat, atq; a vehementi calore eam meatuum conſtipationem obti nuit, quæ humidum extrinſecus adueniens admittere non poteſt. Quæ item uehemen tiſsimo frigore coguntur, caloris expiratio ne ipſiuſq; humoris compreſsione, inſolubilia ſunt, ueluti lapilli pretioſi, & lapides quorum humor ualde viſcidus, & terrenus ab ipſo frigore fuit concretus. In gemmis autem Plin. margaritas liquari poſſe & in tabem cõuerti, recenſet ui acerrimi aceti, & ſi frigore concreuerint: Nam Cleopatra cum Marcum Antonium eo quòd quotti die exquiſitis epulis ſaginaretur, obtrectare vellet, ſe illũ in cœna ſuperaturũ ſpopon

F dit

dit, atq; in secunda mensa vnionem, quæ centum sestertia ęquabat, acerrimo aceto immersit, quam dissolutam, & liquefactam cum uidisset, absorpsit. Solubilia itaq. ea sunt, quæ nimio frigore coacta nequaquam fuerunt, quorum alia facilius alia vero difficilius soluuntur, quemadmodum metalla, ferrum enim cum vehementissimo tantum igni solui uideatur, inter difficile solubilia, ueluti cornu etiam connumeratur: Adamas omnino est insolubilis, qui sanguine tantum hircino frangitur. Hæc enim quæ aquea sed terrea magis sunt, calore tantum sicco soluuntur, cum frigore concreuerint. Quæ uero aquea tantũ sunt, cum frigore etiam concreuerint, tum calore sicco tum humido solui possunt, quemadmodũ nix, glacies, pruina. Insolubilia omnino videntur, quæ tum calore tum frigore concreta fuerunt. Nam humor. eorum adeò ui frigoris compressus fuit, atque ui caloris parti terrenę ita commistus, ut dissolui & facile separari nequeat quemadmodum fossillia quędam & lapidum quorundam genera, similiter quę exsicatione totius humoris coguntur sunt insolubilia, veluti Tophi in Antris reperti atq. lapides quidã durissimi, qui glabris in montibus abundant,

dant, Succinum prȩterea & lachrimȩ quæ frigore coguntur, non ſoluuntur & oſſa animalium, ſimiliter lateres cocti in fornace, qui totius humoris exſiccatione calore concreuerunt, ueluti quæ antea retulimus frigore. Humoris enim exſiccatio tũ calore tum frigore quemadmodum diximus, fieri ſolet, Mirrha enim, thus, & gummi inſolubilia dicuntur, quoniam concreta sũt frigore, exſiccatione totius humoris. In quibus verò non totus fuit exſiccatus frigore, ſolui poſſunt & emolliri, ueluti ferrum & cornu. Quare arte videmus quȩdam inſolubilia reddi, omni eorum humore ui ignis diſſoluto, veluti ferrum, ſi ex eo chalybs fiat, quod etiam duriſsimũ redditur. Ebur etiam foſsile reperitur; quod cum calore & frigore concreuerit, inſolubile exiſtit. Alabaſtrites uero funditur, & liquatur igni, ad vſum vitri etiam vritur. Duorum enim cum ſit generum candidum quod circa Thebas Aegyptias & Damaſcũ naſcitur, cæteris eſt candidior, probatiſſimus vero in Carmania, mox in India, iam quidem & in Syria Aſiaque, viliſsimus autem & ſine ullo nitore in Capadocia, niger vero in terra Albandica reperitur, etiã Mileti naſcens, ad purpuram tamen magis

aſpectu declinans, qui quidem igne liquatur. Communia terræ, & aquæ ſolui poſſunt, & emolliri a calore, & ſi frigore fuerint concreta, veluti cæra, terrea & aerea nō liquantur ueluti ligna, ſed potius comburuntur. Quod autem dubitationem facere videtur, eſt butyrū, quod calore cogi & frigore uidetur, ſoluitur tamen ab ipſo calore. Nam ſecundum Medicorū placita cum lac tribus ſubſtātijs ſit præditum, ex aquea ſerum fit, ex terrena caſeus, ex pingui & aerea butyrum, calore enim non cogitur butyrum, ſed motu, qui caloris cauſa eſt, fit ſegregatio pinguioris partis in lacte ab alijs, quæ poſtea frigore cogitur, ueluti pinguedo in animalibus, quę eſt pars pinguior ſanguinis, qui etiam veluti lac, parte aquea & ſeroſa conſtat, nec nō & terrena, cum fibras habeat, præterquam in quibuſdam animalibus, quæ ſanguinem aqueum & ſeroſum ſiue ſanioſum obtinuerūt, quod morboſum eſt. Sanguinis enim concretio etſi terrenus magis ſit, frigore tamen fit, quoniam illum exſiccari contingit, quemadmodum Ariſt. ſcribit in.3.de hiſt. animal. cap.6. Nam in ſanguine cum ſint fibræ, quæ terrenæ ſunt medięque naturę inter neruum & uenam, exſiccari poteſt. Extra animal cū calore priuetur,

uetur, humido ſpoliatur, quare frigore partes terrenę ſanguinis condenſantur & cogi uidentur, ita vt refrigeratione potius quàm frigore ſanguis gelari dicatur, quoniam aquea frigore potius gelari dicantur: ſanguis enim plures differentias ſuſcipit, ueluti Ariſto. in. 2. de partibus ca. 2. ſcribit, quoniam ſanguis in uno & eodem animali ueluti in diuerſis, alius tenuior, alius craſsior, alius ſincerior, alius turbulentior, item alius frigidior, alius calidior reperitur. roboris autem efficacior eſt ſanguis, qui craſsior & calidior, vim autem ſentiendi intelligendiq; obtinet pleniorem, qui tenuior atq; frigidior eſt: ſanguis igitur ſi ab eo fibrę non eximantur, ueluti Ariſt. ſcribit libro eodem cap. 4. cogitur veluti terra humida frigore: in corpore autem non concreſcit, propter calorem animalibus inditum, a quo non exſiccatur, ſed potius humidus ſeruatur: ſanguis autem qui fibroſus non eſt, minime concreſcit, qualis in ceruis damis & bubalorum genere conſpicitur, & ſanguis morboſus, qui ſanies dicitur, ſeuum etiam modo fibroſi ſanguinis cogitur, qui in animalibus cornigeris & non utrinque dentatis reperitur: terrea enim hęc ſunt, ꝙ cornua habeant taloſq; obtineant, quæ qui

dem

dem natura arida sunt & terrena, Adeps uerò non cogitur nec siccitate aliqua frangitur, quoniam eius natura minus terrena est qui in illis animalibus reperitur, quę cornibus carent, vtrinque vero sunt detentata. Adeps autem & Seuum nihil aliud sunt, quã excrementum concoctum alimenti sanguinei, ueluti Medulla, quę in ossa & spinam distribuitur in animalibus sanguineis: Quare in seuosis seuosa est, in adiposis adiposa. Nam cum ossa proprio alimento nutriri opus sit, tepor quem osium complexio facit, sanguinem concoquit; sanguinis enim concoctio per se est seuum, adeps & medulla, quę modica aut nulla est in animalibus, quę ossa ualidiora habent, quemadmodum Leones, De medula uero etsi contrarium Galenus & Medici sentiant, quoniam illa ossa nutriri nequaquam uelint, ad præsentẽ tamen tractationem de hac re disputare locus hic minime requirit. Alias autem passiones quibus similaria corpora differre uidentur aliàs expendemus, quare hæc satis sunt, ut illis satisfacere uideamur quæ in principio operis policiti sumus.

FINIS.

activity
Test selec
country, an
efforts are, t
prising, the m
a very keen
judgment.
I have m
numero